

ЈУ АГЕНЦИЈА ЗА АКРЕДИТАЦИЈУ ВИСОКОШКОЛСКИХ УСТАНОВА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

**ТЕМАТСКА АНАЛИЗА ПРВОГ ЦИКЛУСА АКРЕДИТАЦИЈЕ
ВИСОКОШКОЛСКИХ УСТАНОВА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОГ**

Бања Лука, јули 2017. године

Садржај:

1. Увод.....	2
2. О процесу акредитације	3
3. Анализа докумената који су укључени у процес акредитације.....	4
3.1 Самоевалуација вишу (анализа по критеријима)	7
3.2 Препоруке за унапређење.....	15
4. Анкете о задовољству заинтересованих страна.....	18
4.1 Анализа упитника за евалуацију високошколских установа	18
4.2 Анализа упитника за евалуацију чланова комисија стручњака	23
4.3 Недостаци, ограничења анализе.....	25
5. Административни оквир у области акредитације и анализа примјене аката.....	25
6. Закључак.....	28
7. Попис акредитованих ВШУ	30
8. Попис стандардне терминологије из области обезбјеђења квалитета.....	31

1. Увод

Улога високог образовања у једном друштвеном систему је од фундаменталног значаја за његов развој и унапређење. Високо образовање је кључно за изградњу и функционисање не само образовног система, већ и друштва уопште, јер се школовање кадрова који преузимају лидерску улогу у свим сегментима друштва одвија управо на овом нивоу образовања. У том смислу, развој система високог образовања треба посматрати у контексту будућег развоја цијелог друштвеног система, што свакако подразумева и изузетно велику одговорност.

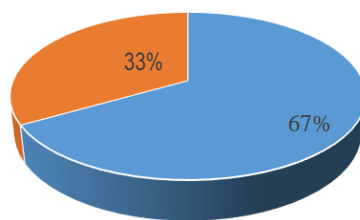
Активности на обезбјеђењу квалитета у области високог образовања, као једног од стубова Болоњског процеса воде се од самог почетка реформских активности, а њихова интензивнија операционализација реализује се од 2005-те године када се појављују „Стандарди и смјернице за осигурање квалитета у европском простору високог образовања“, усвојени од стране Европске асоцијације за осигурање квалитета у високом образовању – ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education).

Законом о високом образовању Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ број 85/06 и 30/07, 73/10) уређују се принципи и циљеви високог образовања у Републици Српској, нивои високог образовања, оснивање организација и рад високошколских установа, обезбјеђење квалитета у области високог образовања, образовна дјелатност, као и друга питања од значаја за обављање дјелатности високог образовања.

За разлику од лиценцирања високошколских установа које спроводи Министарство просвјете и културе Републике Српске, с циљем доказивања поштовања законских предуслова за почетак рада установе, акредитација је процес утврђивања достигнутог нивоа квалитета у складу са европским стандардима у овој области.

Процес обезбјеђења квалитета у области високог образовања у Републици Српској започео је 2012. године, када је поднесна прва пријава за покретање процеса акредитације. У процес акредитације укључене су високошколске установе, Министарство просвјете и културе Републике Српске, Агенција за акредитацију високошколских установа Републике Српске, Агенција за развој високог образовања и осигурање квалитета Бих и комисије домаћих и међународних стручњака, који обављају ревизију квалитета, дају оцјене и препоруке о акредитацији високошколских установа и студијских програма.

У Регистар високошколских установа у Републици Српској уписано је 21 установа - девет универзитета и 12 високих школа, од чега су два универзитета и двије високе школе јавне, док су остале установе у приватном власништву. Од тог броја укупно је акредитовано је 14 установа, док су четири установе предале пријаву за поступак реакредитације установе и акредитације студијских програма.

■ Акредитоване ВШУ ■ Неакредитоване ВШУ

Графикон 1. Високошколске установе у Републици Српској и акредитација

Тема ове анализе је процес акредитације (екстерна евалуација) високошколских установа Републике Српске. У анализу је укључено 14 акредитованих високошколских установа. Саставни дио анализе су:

1. Самоевалуација високошколских установа (анализа по критеријумима)
2. Недостаци, ограничења анализе
3. Препоруке за унапређење

Како би анализа била потпунија, спроведена је анкета о задовољству вшУ, а која се налази у прилогу овог документа.

Циљ ове анализе је да се да структурни приказ и анализа података о високошколским установама, који су добијени у поступку акредитације. Системско прикупљање података о високошколским установама и њиховим програмима, анализа резултата акредитације и њихово објављивање су битни за систем високог образовања, за развој одговарајућих политика и инструмената којим би се уочиле и превазишле потенцијалне опасности и проблеми са којима се сусрећу високошколске установе. Стога је потребно да се континуирано спроводе истраживања, анализе, анкетања заинтересованих страна.

2. О процесу акредитације

Основни задатак Агенције за акредитацију високошколских установа Републике Српске је организовање и спровођење процеса екстерне евалуације квалитета и акредитације високошколских установа и студијских програма које изводе, што подразумева провјеру везану за управљање високошколском установом, процесе којима се реализују студијски програми, унутрашњи систем квалитета у високошколској установи, капацитете, ресурсе и потенцијале високошколске установе те капацитете за промјене.

Агенција за акредитацију високошколских установа процес акредитације заснива на Европским стандардима и смјерницама у области високог образовања (ЕСГ) и Критеријумима за акредитацију високошколских установа у БиХ.

Ови стандарди препознају три нивоа активности у јединственом систему обезбјеђења квалитета:

- интерно обезбјеђење квалитета у оквиру високошколских установа путем примјене погодних метода и њихове интерације у јединствен Систем за управљање и стално унапређење квалитета,
- екстерно обезбјеђење квалитета путем вањског (екстерног) надзора над ефективношћу и ефикасношћу интерних Система обезбјеђења квалитета високошколских установа, методама независног оцјењивања (екстерне евалуације) од стране комисије домаћих и страних експерата, те акредитације од стране надлежних тијела (агенција),
- екстерно обезбјеђење квалитета надлежних тијела за процесе обезбјеђења квалитета и акредитације (агенције) и њихово препознавање у европским мрежама агенција (ENQA) и европском регистру агенција (EQAR).

На нивоу европских докумената Агенција се такође руководи Болоњском декларацијом, док је поступак акредитације законски регулисан Законом о високом образовању Републике Српске и Оквирним законом о високом образовању у БиХ.

3. Анализа докумената који су укључени у процес акредитације

Агенција је усвојила сљедећу документацију, а којом се детаљније уређују поступци и радње у оквиру процеса акредитације:

- Процедура за акредитацију високошколских установа,
- Упутство за приступ акредитацији,
- Апликациони образац за апликацију,
- Упутство о спровођењу поступка екстерне евалуације са образцима:
 - Индивидуална чек листа,
 - План и програм посјете високошколској установи,
 - Оцјена стања и препоруке за унапређење,
 - Извјештај.

Табела: Приказ процеса акредитације по фазама, називу докумената и надлежности

Фазе		Документација	Надлежно тијело
I	<i>Претходне активности</i> - израда самоевалуационог извјештаја - попуњавање апликационог обрасца са прилозима	- Упутство за приступ акредитацији - Апликациони образац за апликацију - Самоевалуациони извјештај	Високошколска установа
II	<i>Апликација</i> - пријем и преглед апликације - именовање комисије стручњака	- Апликациони образац за апликацију - Листа стручњака	Високошколска установа, Агенција за акредитацију високошколских установа Републике Српске, ХЕА

III	<i>Екстерна евалуација</i> - посјета комисије стручњака високошколској установи - израда Извјештаја о екстерној евалуацији високошколске установе	- Самоевалуациони извјештај - ЕСГ стандарди и БиХ критерији - Чек листа - Документација високошколске установе - Извјештај о екстерној евалуацији високошколске установе	Комисија стручњака
IV	<i>Рјешење о акредитацији</i> - издавање препоруке о акредитацији - издавање рјешења о акредитацији - евидентирање рјешења у регистар	- Препоруке о акредитацији - Рјешења о акредитацији	Агенција за акредитацију високошколских установа Републике Српске, ХЕА
V	<i>Праћење накнадних активности високошколских установа (Follow up)</i> - израда Образца за праћење накнадних активности високошколских установа	- Образац за праћење накнадних активности високошколских установа	Високошколска установа, Агенција за акредитацију високошколских установа Републике Српске

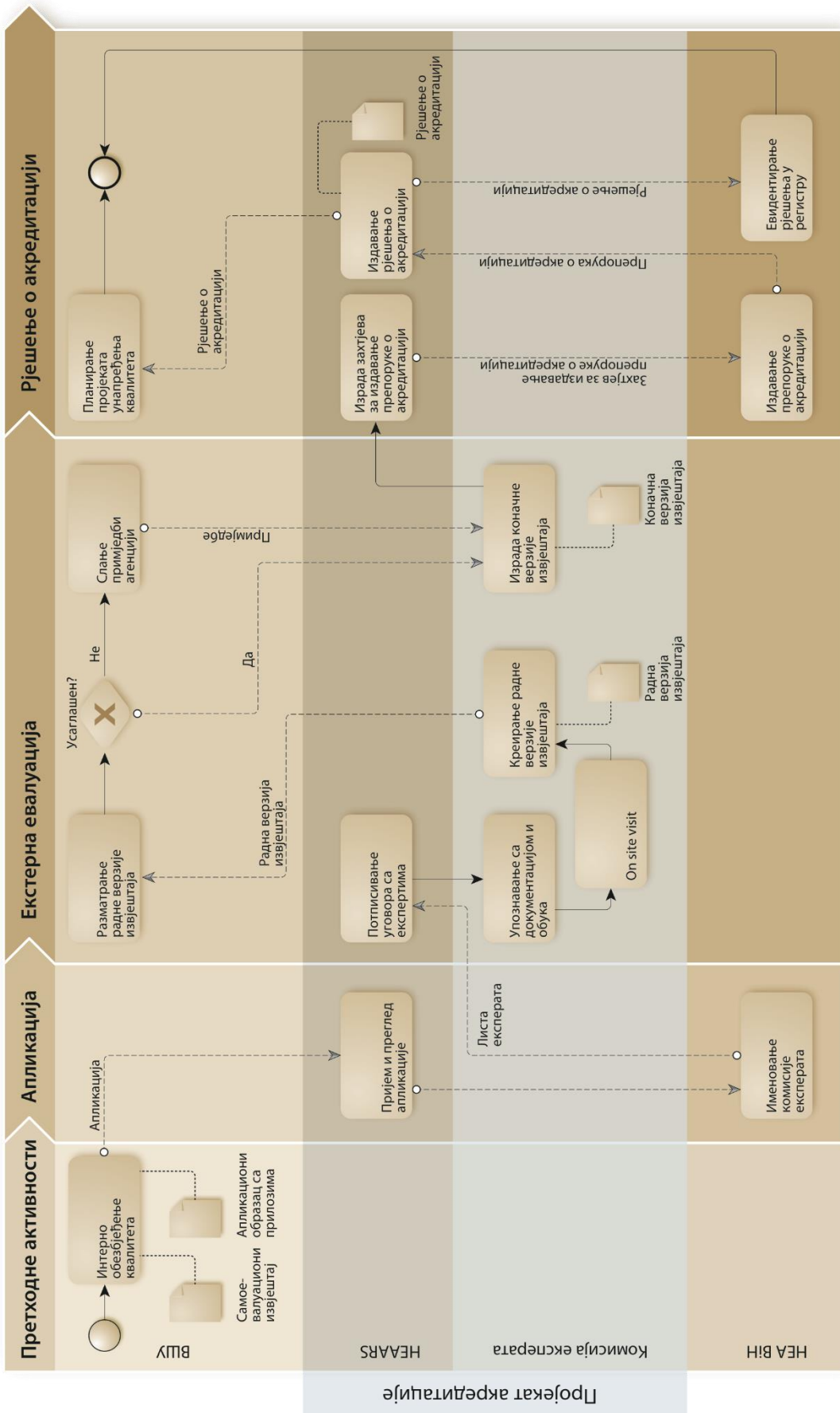
Процедура за акредитацију дефинише ток цјелокупног поступка осигурања квалитета на високошколској установи од интерног осигурања квалитета, предавања захтјева за акредитацију, именовања комисије стручњака, екстерне евалуације, до издавања рјешења о акредитацији.

Упутство за приступ акредитацији намијењено је високошколској установи која намјерава да покрене поступак акредитације како би се упознала са условима које мора да испуњава како би приступила акредитацији.

Апликациони образац је предвиђен у електронској и писаној верзији гдје је електронска верзија путем линкова повезана са свим пропратним документима које установа доставља као доказ испуњавања захтјева стандарда и критеријума. На тај начин је установама олакшан поступак припреме документације која је, осим апликационог обрасца који је потписан и овјерен, у потпуности у електронској верзији. Истовремено, комисија стручњака добија јединствен документ заснован на стандардима и критеријумима што олакшава анализу документације, која је у правилу врло обимна.

Упутство за спровођење екстерне евалуације дефинисано је како би се поступак оцјене квалитета од стране стручњака у комисијама максимално стандардизовао на начин да је тачно утврђено који су услови потребни за који ниво задовољавања захтјева стандарда.

Скала за оцјењивање се заснива на PDCA кругу и EFQM моделу. Сви документи које је Агенција усвојила донесени су уз учешће свих заинтересованих страна у њиховој изради, прије свега академске заједнице у Републици Српској.

Слика: Процес акредитације високошколских установа у Републици Српској

3.1 Самоевалуација вшу (анализа по критеријима)

Високошколска установа проводи процес самоевалуације с циљем утврђивања нивоа квалитета и ефикасности успостављеног система квалитета уз консултације са Акредитацијским форумом, Савјетом за развој високог образовање и осигурање квалитета Републике Српске, као и експертима из области обезбјеђења квалитета.

Самоевалуациони извјештај служи као подлога за вредновање квалитета и спровођење пројеката унапређења квалитета који ће се одразити на даљње активности. Самоевалуација треба да обухвати рад установе у цјелости, као и сваког њеног дијела. У процес самоевалуације треба да буду укључене све кључне групе у високошколској установи, а посебно: студенти, академско и неакадемско особље, те заинтересоване стране, попут представника локалне заједнице, тржишта рада, свршених студената и сл.

У наставку је приказана анализа према појединачним критеријумима, којих има девет, а који се користе приликом самоевалуације високошколске установе.

Оцјена квалитета по појединачним критеријумима

A.1 Развој и стратегија високошколске установе

(захтјеви ЕСГ стандарда 1.1 и БиХ критерија a1, a2, a3)

”Квалитет и стратегија, двије стране истог новчића.”

Увођење процедура за квалитет, односно осигурање и развој система квалитета има смисла само када су мисија, визија и циљеви јасно дефинисани од стране стручног тима високошколске установе. Квалитетан приступ омогућава прикупљање поузданих информација како би се извршиле одлуке везане за активности које ће помоћи у развоју и побољшању високошколске установе, као и за провјеру да ли су обављене активности циљеви поставили у правом смијеру.

Током поступака екстерне евалуације високошколских установа, примјеђено је неразумијевање структуре и сврхе унутрашњих система обезбјеђења квалитета. Такође, поједине вшу нису препознале дефинисање и спровођење пројеката унапређења као једног од најважнијих елемената сврхе унутрашњег система обезбјеђења квалитета.

Високошколске установе би требале квалитет да посматрају као инструмент за управљање и да процедуре квалитета буду повјерене особама (координатор или координациони сектор), које су надлежне за координацију, имплементацију, оцјенјивање и побољшања система.

Анализом критерија за развој и стратегију вшу, примјеђено је да код појединих вшу нема стручних тимова, који би били задужени за израду стратегије, те недовољна упућеност и заинтересованост запослених и заинтересованих страна са значајем и циљевима стратегије. Посао се повјерава кадровима који нису задужени за тај дио посла, а самим тим се повећава могућност гријешења приликом дефинисања стратешких циљева и њених индикатора, а што се даље пресликава на квалитет активности које спроводи вшу. Како би се отколонио наведени проблем, потребно је у процес израде стратегије укључити руководство, именовати стручне тимове, упознати и ангажовати заинтересоване стране.

Још један од проблема са којима се сусрећу вшу је везана за израду стратегије међународне сарадње и научно-истраживачког рада.

Просјечна оцјена према критеријуму Развој и стратегија високошколских установа је 2,86.

A.2 Управљање, унутрашње обезбјеђење квалитета и култура квалитета (захтјеви ЕСГ стандарда 1.1, 2.1, 2.6. и БиХ критерија б1, б2, б3, б4 и б5)

Анализом критерија за управљање, унутрашње обезбјеђење квалитета и културе квалитета, примјећено је да све високошколске установе имају документе који регулишу процедуре рада и процедуре за осигурање квалитета. Међутим, ти документи нису прецизно и детаљно дефинисани. Код појединих високошколских установа нису дефинисани почетни индикатори, нема детаљних акционих планова и процедура за даљњи рад и за уклањање уочених недостатака. Потребно је прецизно дефинисати сет докумената, образаца, утврдити методе, усвојити их и одредити надлежности за реализацију истих.

Свака високошколска установа има тјела за обезбјеђење квалитета, као што су комисије/тимови за обезбјеђење квалитета, координатори за квалитет, етички комитет. Поједине високошколске установе немају јасно дефинисан начин на који формално-правно и практично чланови Комисија за обезбјеђење квалитета обављају своју функцију. Поред тога, још један од проблема са којим се сусрећу високошколске установе је да у својој организационој и управљачкој структури имају запослене који обављају више функција, а самим тим се смањује ефикасност и ефективност њиховог рада, што се одражава/пресликава на квалитет функционисања високошколске установе. На ток функционисања високошколске установе требали би да утичу руководиоци система квалитета који би координирао, имплементирао, оцјењивао и побољшао систем. Поједине високошколске установе у функционисању установе немају ангазоване руководиоце система квалитета.

Високошколске установе су у развој система квалитета укључили и студенте, а који дјелују преко студентског парламента/сената, ННВ. Избор студентана у тјела/органа високошколске установе код појединих установа није јасно дефинисан. Студенти који су у органима за квалитет нису прошли обуке из подручја квалитета. Неопходно је ширити културу квалитета код студената кроз одржавање обука и њиховог укључивања у рад комисија за квалитет.

Интерне евалуације високошколских установа и анкетање студената, требале би се спроводи на годишњем нивоу, што код појединих установа није у пракси. Исто тако, код појединих високошколских установа систем анкетања не функционише у пракси на најбољи начин, упитан је начин на који се спроводи и шта се дешава са резултатима анкете. Имплементација резултата анкете је упитна. Потребно је побољшати анализе и кориштење анализа резултата за побољшање квалитета и поредити са другим сличним установама.

Просјечна оцјена према критеријуму Управљање, унутрашње обезбјеђење квалитета и култура квалитета је 3,14.

A.3 Процедуре и обезбјеђење квалитета студијских програма (захтјеви ЕСГ стандарда 1.2 и БиХ критерија б1, б2, б3)

Све високошколске установе имају успостављену процедуру за пројектовање, развој, праћење, измјену и укидање студијских програма. Међутим, није у потпуности објашњено како се врши измјена/ревизија студијских програма или допуна елементарног садржаја силабуса, као нпр. литературе која се користи и имена предавача, а посебно у вези стручног и научно-истраживачког рада. Начин реализовања предмета није у потпуности документован. Нејасан је начин одређивања ЕЦТС бодова. Непостоје документована провјера адекватности додјељених ЕЦТС бодова. Већина студената не разумије шта представљају ЕЦТС бодови, док већина наставног особља није сигурна како се одређује. Упркос томе што високошколске установе воде рачуна о заинтересованим странама приликом креирања студијских програма, студенти нису потврдили активно учествовање у ревизији студијских програма.

Неке од високошколских установа имају успостављену сарадњу са тржиштем рада, чије информације и препоруке укључују у израду студијских програма. Међутим, ту се јавља проблем недовољне повезаности студијских програма са тржиштом рада, усљед непостојања дефинисаних исхода учења са компетенцијама на већини студијских програма. Потребно је исходе учења засновати на компетенцијама, те организовати радионице на тему дефинисања компетенција и исхода учења. Јасно дефинисати излазне компетенције завршних дипломаца, који излазе са студијских програма. Развити методе мјерења компетенција дипломираних студената и поредити их са предвиђеним. Прикупљати, анализирати и давати приједлоге побољшања студијских програма на основу препоруке тржишта рада.

Без обзира на постојање свјесности управљачких структура о значају улоге привреде, праксе и алумнија, као и добијању повратних информација о квалитету студијских програма и високошколске установе као цјелине, нису успостављени довољно чести и сврсисходни контакти као ни правно-формализована сарадња са њима. Укључити алумније, привреду и праксу и друге заинтересоване стране у израду компетенција, у виду округлих столова, радионица и спровођења анкета).

Високошколске установе периодично раде анализе реализације студијских програма, прате пролазност, број уписаних студената, спроводе анализе студената, иновирају студијске програме. Поједине високошколске установе имају недовољно развијене и примијењене процедуре за развој и ревизију студијских програма, а неке од њих немају процедуре за ревизију. Институционално ријешити питање практичне наставе и излазних профила појединих студијских програма. Сваке четири године вршити ревизију програма на основу квалитета генерације студената која излази са програма и улазних информација добијених од привреде и праксе. Високошколске установе би трбале да у континуитету прате податке фонда за запошљавање о запошљивости свршених студената и о томе обавјештавати студенте. Такви подаци би били корисни код одређивања уписних квота на поједине факултете.

Просјечна оцјена према критеријуму Процедуре и обезбјеђење квалитета студијских програма је 3,07.

A.4 Оцјењивање студената

(захтјеви ЕСТ стандарда 1.3 и БиХ критерија г1 и г2)

Све високошколске установе имају успостављену процедуру за оцјењивање студената, тј. правилнике и критерије за оцјењивање, који се код већине установа налазе на сајту високошколских установа и који су доступни свим заинтересованим странама. Код појединих високошколских установа се кроз систем квалитета периодично прате, анализирају и дају приједлози за побољшање оцјењивања студената, ажурирају досијеи свршених студената, док код других то није примјењено у пракси. Неке од високошколских установа континуирано прикуљају статистичке податке и анализирају успјех студената (анализа пролазности) на нивоу студијског програма и високошколске установе. Упркос томе, код појединих високошколских установа не постоје докази о мјерама предузетим након извршених анализа прикупљених података нити анализа промјена у случају да постоје екстремна одступања у проценту пролазности на одређеним предметима. Унаприједити начин сакупљања података кроз развој информационог система и увести детаљнију евиденцију о пролазности студената по годинама и предметима.

Нису у довољној мјери наведене активности које се преузимају са циљем унапређења пролазности. Послије сваког испитног рока радити анализу пролазности, како би се учили одређене тенденције те сходно томе радити коначне анализе, а на основу њих планирати активности унапређења.

Само пар установа има дефинисане/дјеломично дефинисане процедуре жалбених поступака који се кроз систем осигурања квалитета анализирају и прате, а студенти се још увијек устручавају да искористе могућност жалбеног поступка, те нису адекватно информисани о детаљима жалбеног поступка. Прецизније дефинисати правилник о жалбеним процедурама те побољшати проток информација према студентима када су у питању њихова права.

Студенти су информисани о методологији оцјењивања. Иако је полагање свих испита на високошколским установама је транспарентно и јавно, нејасно је како се провјерава да ли се провјера знања студената одвија према дефинисаним правилима. Није избалансиран однос предиспитних и испитних обавеза. Интегрисати курикулуме, тј. за сваки студијски програм и предмет детаљно исписати циљеве наставног предмета, прецизније садржај наставног предмета те навести исходе учења и компетенције и ускладити процесе испитивања студената. Требало би наградити најбоље студенте и подстицати изваннаставне активности (награде за знанствене радове, спорт, такмичења са студентима других универзитета и сл.)

Просјечна оцјена према критеријуму Оцјењивање студената је 3,29.

A.5 Људски ресурси

(захтјеви БиХ критерија д2, д3, д4 и д6)

Већина високошколских установа посједује правне акте (правилнике) за избор у научно-наставно звање и процедуре, стратегије за континуирано усавршавање кадрова, али недовољно дефинисане. Високошколске установе воде рачуна о својим запосленицима, те им пружају подршку у виду фондова, средстава приликом њиховог усавршавања. Критеријуми за додјелу средстава за научно и стручно усавршавање нису дефинисани. Систем развоја, праћења и

евалуације наставног и административног особља није успостављен. Постоји спремност да се на високошколским установама задрже најбољи студенти. Запослени су упознати са правном регулативом која регулише њихов статуса, запошљавање и рад.

Све високошколске установе су се изјасниле како немају задовољавајући број запослених и квалификованих наставника и сарадника, те да на појединим високошколским установама исти нису задовољни, мотивисани и посвећени раду колико би требали да буду. Узрок томе је што велики број наставника/професора има избор у више научних области и предаје више предмета. Није презентована анализа оптерећења наставног особља. Наведено доводи у питање квалитет наставе. Недовољна мобилност наставног особља. Радити на повећању броја запосленог особља у сталном радном односу, тј. наставника и сарадника. Побољшати мобилност наставног особља. Подстицати развој младо и властитог кадра.

Поједине високошколских установа посједује документе којим је регулисан поступак издавања књига и уџбеника. Поједине високошколске установе публикују часописе и билтене, док код већине установа не постоји евиденција радова које објављује наставно особље као ни пратећа база података. Релативно мали број годишње објављених научних и стручних радова. Радити на повећању броја објављених научних и стручних радова. Не постоје планови и процедуре за оцјењивање и усавршавање ненаставног особља. Недовољан научно-истраживачки рад и трансфер нових технологија и знања у наставни процес у појединим областима. Настојати побољшати научно-истраживачки рад и више улагати напора и средстава у развој научно-истраживачког рада, као и на усавршавање наставника и сарадника.

Једна од високошколских установа има развијен веб научно-истраживачки портал са објављеним подацима о научно-истраживачкој дјелатности запослених.

Просјечна оцјена према критеријуму Људски ресурси је 2,36.

А.6 Квалитет физичких ресурса (захтјеви БиХ критерија њ1, њ2, њ3 и њ4)

Веома квалитетне физичке ресурсе посједују три од 14 високошколских установа, опремљене учионице, компјутерске сале/кабинети са софтверским пакетима, амфитеатре, лабораторије, библиотеке са задовољавајућим бројем библиотечких јединица и читаонице, док остале високошколске установе посједују задовољавајуће физичке ресурсе прилагођене реализацији наставе. Двије високошколске установе имају сарадњу са Микрософтом и користе њихову софтверску базу, те преко пројекта Темпус добијена средства за опремање додатних простора за учење и рад за поједине студијске програме. Када су у питању особе са инвалидитетом, само једна високошколска установа (Слобомир II Универзитет) од 14 има прилагођене улазе за студенте са инвалидитетом, мада и даље постоје физичке баријере у појединим дијеловима установа. Све високошколске установе треба да у мјери у којој је то изведиво, да олакшају приступ особамаса инвалидитетом унутар установа.

Опремљеност библиотека и читаоница је један од проблема са којима се сусреће свака високошколска установа. У библиотекама појединих високошколских установа нема података о тачном броју наслова и не праве се анализе наслова према категоријама и старости. Каталогизација литературе код појединих није уређена. Недовољан број наслова на енглеском и

другим језицима. Поједине високошколске установе немају простор предвиђен за читаонице, док неке од установа имају читаонице са малим бројем мјеста у односу на број студената.

Све високошколске установе имају проблем са претплата на међународне научне часописе из одговарајућих научних области, код појединих је недовољан број претплата на часописе, стране и домаће, док код неких чак и нема претплата на часописе. Код појединих високошколских установа систем база података недовољно развијен. Нема стратегије набавке библиотечких јединица те новије литературе. Предвидјети финансијска средства за часописе и литературу на страним језицима и настојати повећати њихов број. Проширити праксу набавке електронских књига за области у којима нема довољног број библиотечких јединица.

Потребно је континуирано унапређивати физичке ресурсе, у смислу предвиђања средстава за набављање опреме за научно-истраживачки рад, литературе, онлајн база података. Осигурати интернет у свим дјеловима високошколских установа. Размишљати о успостављању кампуса на високошколским установама које још није формиран, те побољшати ресурсе који су на располагању студентима.

Просјечна оцјена према критеријуму квалитет физичких ресурса је 3,93.

A.7 Информациони системи

(захтјеви ЕСГ стандарда 1.3 и БиХ критерија e1, e2, e3 и e4)

Квалитетне информационе системе за прикупљање и анализирање података за установу имају три високошколске установе, остале високошколске установе би требале унаприједити информационе системе. Донијети процедуре и прописе којима се уређује проток неопходних података. Прилагодити и унаприједити постојеће информационе системе, обогатити их софтверима (од анализе захтјева до теститрања), како би испунили потребе служби, студената, особља и сл. По прибављању одговарајућих софтвера благовремено уносити податке потребне за различите врсте анализа како би подаци били доступни у сваком тренутку. Информације релевантне за наставни процес се прикупљају, анализирају и користе на одговарајући и сврсисходан начин. Код већине високошколских установа не постоји интегрални информациони систем који би прикупљао, анализирао, користио и документовао информације релевантне за наставни процес. Непостојање јединствених кадровских база. Поједини факултети имају засебне информационе системе. Сви факултети би требали бити увезани у јединствени информациони систем. Неке од високошколских установа не спроводе поређења поодређеним параметрима квалитета са другим установама у земљи и региону. Пријављивање испита на појединим високошколским установама се не спроводи електронски, тј. спроводи се на класичан начин, што знатно успорава процес и анализу података. За одржавање информационих система код појединих високошколских установа задужени су спољни сарадници.

Све високошколске установе имају интернет презентацију на којој се налази већина битних информација: огласна табла, студијски програми, циклуси студија, контакт подаци, новости и сл. Поједине високошколске установе немају интернет презентацију (веб) на енглеском језику, док код других странице нису ажуриране дужи временски период. Само двије високошколске установе од 14 имају информатичку подршку за учење на даљину. Партнерство са Microsoft IT Academy Platinum Pro, у пољу едукације и имплементације Микрософтових технологија, има само једна високошколска установа. Поред тога, пружа услуге ИП Телевизије, ИП радио, емитирање

академског и образовно документованог телевизијског програма путем интернет ТВ канала. Једна од установа користи Moodle и Microsoft Spark Dream рјешење. Једна установа има апликације е-студент, е-професор и Сингипедију.

Просјечна оцјена према критеријуму информациони системи је 3,43.

A.8 Презентација информација за јавност

(захтјеви ЕСГ стандарда 1.7 и БиХ критерија ж1, ж2 и ж3)

Све високошколске установе имају веб странице које пружају транспарентност информација за све заинтересоване стране. Упркос томе, постоје потешкоће због мање доступности информација изван региона, један дио података на интернет страници није доступан на енглеском језику, док поједине високошколске установе нуде садржај само на српском језику. Настојати проширити доступност информација ширем окружењу, тј. интензивирати размјену и објављивање информација како у самом региону тако и изван њега. Обезбиједити двојезичност интернет странице. Веб странице се редовно ажурирају и постоје особе које су задужене за маркетинг установа. Поједине високошколске установе немају особе задужене за администрацију и ажурирање веб странице. Садржај који високошколске установе нуде на веб страницама су наставни планови и програми свих циклуса и свих видова студија, конкурс за упис, конкурс за пријем у радни однос и изборе наставника. Код неких високошколских установа на сајту нису дате информације о силабусима, наставницима, литератури и сл. Информације о силабусима, наставницима, литератури треба да буду доступни на сајту високошколске установе.

Код већине високошколских установа постоје електронски и штампани водичи за бруцоше, промотивни материјали, лифлети, флајери, плакати. Настојати релативне штампане информације о раду високошколских установа превести на енглески језик. Високошколске установе имају добру сарадњу са медијима и заинтересованим странама. Код појединих високошколских установа систематски подаци о сарадњи са привредом, а ни са алумни се не објављују редовно, док код других нема основаних алумни за факултете и недовољна сарадња са привредом. Организовати алумни асоцијацију по подручјима и интензивирати сарадњу с привредом. Радити на развијању институционалних модела сарадње са привредом и праксом у складу са специфичностима научних области и потреба студијских програма.

Представници установа учествују на регионалним сајмовима образовања, стипендија и сл. Код појединих високошколских установа постоје тимови за прикупљање и објављивање информација на сајт. Поједине установе организују ”отоврена врата” вш за матуранте средњих школа и њихове родитеље. Поједине високошколске установе имају политику комуникације са јавношћу и стратегију комуникације са јавношћу. Израдити и усвојити политику и стратегију односа и комуникације с јавношћу.

Просјечна оцјена према критеријуму презентација информација за јавност је 3,07.

A.9 Међународна сарадња (захтјеви БиХ критерија з1, з2 и з3)

Само је једна (УНИ БЛ) од 14 високошколских установа, према извјештају комисије и оцјене пет, задовољила овај критериј. Има стратешке правце и циљеве развоја међународне сарадње, као и дефинисане правилнике о закључивању уговора са другим установама. Развијени су и други правилници, неопходни за мобилност студената и наставног особља и међународне сарадње. Постоји значајан број потписаних уговора међународне сарадње. На сваком факултету постоји особа задужена за међународну сарадњу. Високошколска установа учествује у великом броју међународних пројеката. Код других високошколских установа постоје процедуре за развој и унапређење међународне сарадње, али на недовољно развијеном нивоу. Високошколске установе имају потписане споразуме о сарадњи с неколико универзитета из региона и иностранства. Донијети правилник о стручном усавршавању запослених у иностранству. Неке од високошколских установа имају особе које су задужене за мађународну сарадњу. Поједине високошколске установе објављују међународне часописе (Апеирон). Установе улажу значајане напоре на побољшању међународне сарадње. Једна од установа (Капа ФИ) спровела је бенчмаркинг са сличним установама из окружења.

Неке од високошколских установа учествују у ТЕМПУС и ЕРАСМУС+ пројектима, остварујући међународну сарадњу са другим високошколским установама кроз размјене наставника и студената. Међутим, ријеч је о малом броју међународних пројеката и мобилности наставног особља истудената. Недостају прецизније стратегије међународне сарадње. Настојати градити колегијалне споразуме са сличним установама из иностранства по питању реализације заједничких пројеката и програма.

Код појединих високошколских установа нису дефинисани фондови који се издвајају и планирају за такав вид унапређења вшу. Код појединих високошколских установа (Висока школа за услужни бизнис) буџет којим располажу, представља кочницу у остваривању међународних сарадњи. Планирати намјенска средства у годишњем буџету за јачање међународне сарадње.

Наставници, студенти и административно особље неких од високошколских установа нису довољно упознати са могућностима и програмом међународне мобилности и сарадње. У размјенама на појединим високошколским установама учествовало је доста мање студената него наставника. На веб страницама установа постављати редовно информације о програмима међународне сарадње, као и о актуелним стипендијама и трендовима у области међународне сарадње. Постоје и примјери високошколских установа (Примус, ПИМ) код којих нема међународне сарадње и мобилности наставног особља и студената. Кроз спроведене анкете потврдило се да нити један запослени, као ни студент нису учествовали на неком већем међународном пројекту. Код појединих установа јавља се проблем приликом писања апликација за међународне и друге пројекте. Препреку у мобилности студената и наставног особља неких високошколских установа (ВПТШ, Примус) представља недовољно/низак ниво познавања енглеског језика. Потребно је детаљније информисати студенте и наставнике са значајем међународне сарадње и њихове мобилности и даљњег напредовања. Организовати радионице за писање међународних пројеката и указати важност познавања енглеског језика. Успоставити студиј или предавања појединих предмета на енглеским језику.

Просјечна оцјена према критеријуму међународна сарадња је 2,43.

3.2 Препоруке за унапређење

Када су у питању препоруке за унапређење дјелатности високошколских установа у првом циклусу акредитације, у овој анализи уочене су заједничке карактеристике препорука по свим критеријумима:

1. Развој и стратегија високошколске установе

- Развој стратегије универзитета
- Израда и развој стратегије међународне сарадње и научно-истраживачког рада - израдити процедуре и донијети стратегију те друге прописе за провођење међународне сарадње
- Увести периодичне евалуације/анализе на годишњем нивоу
- Путем интернет странице учинити доступним стратегију, прописе факултета и Републике, као и значајне документе попут међународних уговора и конвенција.
- Обављати консултације са заинтересованим странама. Проширити учешће.
- Дефинисати или ревидирати постојеће индикаторе квалитета и увести периодичне анализе
- Успоставити сарадњу са представницима привреде и праксе тј. тржишта рада
- Укључити актуелне и бивше студенте у доношење стратегије промјена и унапређења
- Дефинисати индикаторе за сваки од циљева

2. Управљање, унутрашње обезбјеђење квалитета и култура квалитета

- Увести систем електронског управљања документима
- Унаприједити рад етичког комитета
- Упознати јавност, прије свега запослене и студенте, са етичким кодексом
- Академска интеграција (везивање матичности предмета за факултет без обзира на мјесто извођења наставе)
- Радити на развоју стратегије квалитета
- Увести самоевалуационе извјештаје
- Дефинисати критеријуме за анализу пролазности студената
- Израдити правилник о анкетирању
- Увести анкетирање за административно особље и студенте
- Увести политику нулте толеранције на преваре
- Заступљеност студената свих циклуса у управљачким тијелима
- Развити већи број индикатора за праћење реализације стратегија развоја наставних планова и програма, стратегије научно-истраживачког рада, мобилности студената, наставног и ненаставног особља
- Укључити студенте у израду извјештаја о самовредновању и оцјени квалитета и у спровођење анкетирања у својству чланова комисије која спроводи анкетирање
- Утврдити обрасце, методе и надлежности за реализацију одлука комитета за оцјену квалитета
- Размотрити могућност да се осигурају и други облици стандардизације и потврде квалитета – нпр. ИСО стандард

- Кориштење бенчмаркинга као инструмента обезбјеђења квалитета

3. Процедуре и обезбјеђење квалитета студијских програма

- Увести јасну процедуру ревизије и процедуру за праћење сваког студијског програма – нпр. сваке четири године
- Засновати исходе учења на компетенцијама
- Дефинисати излазне компетенције свршених дипломаца и одредити ко (у курикулуму) даје које компетенције
- Ријешити питање практичне наставе и излазних профила за поједине студијске програме - увести практични дио наставе
- Периодично (сваке четири године) вршити ревизију програма на основи квалитета генерације студената која излази
- Направити матрикс за студијске програме – однос исхода учења, компетенција и силабуса појединих предмета
- Увођење наставе на енглеском

4. Оцењивање студената

- Увести електронско пријављивање испита и електронско вођење евиденције о испиту од стране наставника (вођење записника и електронско архивирање документације)
- Обавезно присуство студента настави
- Усагласити процентуални износ бодова за предиспитне и испитне обавезе
- Унаприједити методологију за утврђивање ЕЦТС бодова и преиспитати систем додјеле „ЕЦТС“ бодова тј. система вредновања
- Радити анализе пролазности студената и разврстати по подкатегијама (нпр. полна и старосна структура)
- Водити евиденцију о пролазности по годинама и предметима
- Промовисати могућност жалбених процедура и охрабрити студенте да комисијски полажу испите
- Побољшати проток информација према студентима када су у питању њихова права

5. Људски ресурси

- Осигурати финансијска средства за усавршавање наставног кадра и побољшање Научно-истраживачког рада
- Развој властитог наставног кадра
- Учинити транспарентним податке о усавршавању наставника и о њиховом чланству у научним и струковним асоцијацијама
- Имплементирати самоевалуацију менаџмента, наставног и ненаставног особља с циљем подизања нивоа квалитета
- Спроводити годишње анализе наставног особља и осталог кадра (старосна структура, однос домаћег и гостујућег кадра, квалификације)
- Увести електронски регистар запослених са праћењем најважнијих индикатора стручног и научног напретка

- Израдити јасан план усавршавања кадрова
- Подстицати рад наставног особља на издавању публикација у области за коју су ангажовани и утврдити процедуре за издавање властитих уџбеника
- Развити мрежу рецензената
- Анализа старосне структуре и подстицај развоја млађег и властитог кадра

6. Квалитет физичких ресурса

- Инвестирати у набавку књига
- Успоставити виртуелну библиотеку
- Системска улагања у опрему и инфраструктуру
- Формирање централне библиотеке (унапређење ресурса)
- Обезбиједити релевантне научне часописе
- Обезбиједити квалитетнији приступ интернету
- Омогућити приступ особама са инвалидитетом свим дијеловима ВШУ
- Омогућити приступ неким од значајних online база података
- Повећати број библиотечких јединица на страним језицима
- Радити на обуци и усавршавању библиотекарског кадра

7. Информациони системи

- Развити интегрални информациони систем ВШУ
- Успоставити систем мјерљивих индикатора квалитета
- Редовније и квалитетније ажурирање интернет страница
- Резултате студентских анкета уносити у електронској форми
- Кориштење open source платформи за објаву наставних и других садржаја

8. Презентација информација за јавност

- Унапређење интернет странице
- Израда стратегије и политике односа и комуникације с јавности
- Организација алумни асоцијација по подручјима
- Увести интернет странице и публикације на енглеском језику
- Обезбиједити мјесто службеника за односе с јавности
- Успоставити сарадњу са привредом и праксом
- Увести или унаприједити водич за студенте

9. Међународна сарадња

- Повећати одлазну и долазну мобилност студената и професора - унаприједити мобилност студената и наставног особља
- Финансијски подстицати мобилност и научно-истраживачки рад
- Увести студиј или предавања на енглеском језику

- Повећати број споразума о размјени студената
- Обезбиједити мјесто сарадника за међународну сарадњу и мобилност
- Успоставити систем награђивања аутора за објављени рад у иностранству индексиран у цијењеној научној бази
- Организовати едукације особља за писање међународних и других пројеката

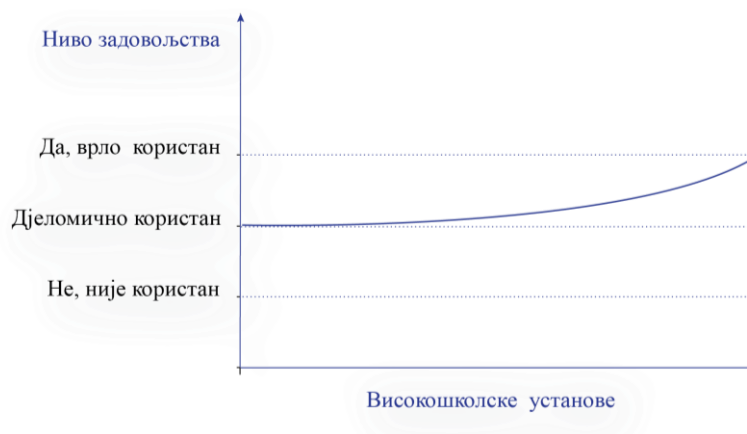
С обзиром на чињеницу да је најнижа просјечна оцјена гледано по критеријумима уочена код критеријума "међународна сарадња", као и на то да је код свих установа које су у првом кругу акредитације добиле писмо очекивања управо овај критеријум био међу недовољно оцијењеним, може се закључити да је потребна додатна анализа узрока проблема и изазова са којима се установе сусрећу у овој области.

4. Анкете о задовољству заинтересованих страна

Агенција придаје велики значај задовољству корисника услуга, као и других заинтересованих страна у процесу акредитације високошколских установа, те је стога обављала редовно анкетаирање представника високошколских установа, као и свих чланова комисија стручњака које су имале задатак да вреднују рад установа у складу са захтјевима критеријума и стандарда.

4.1 Анализа упитника за евалуацију високошколских установа

1. Ниво задовољства документима и обрасцима Агенције који се користе у процесу акредитације:

Коментари:

- Тражена документација није била усмена јер је тражена у електронској форми с јасним упутствима за припрему и јасним питањима у обрасцу за пријаву.
- Тражена документација је била сложена

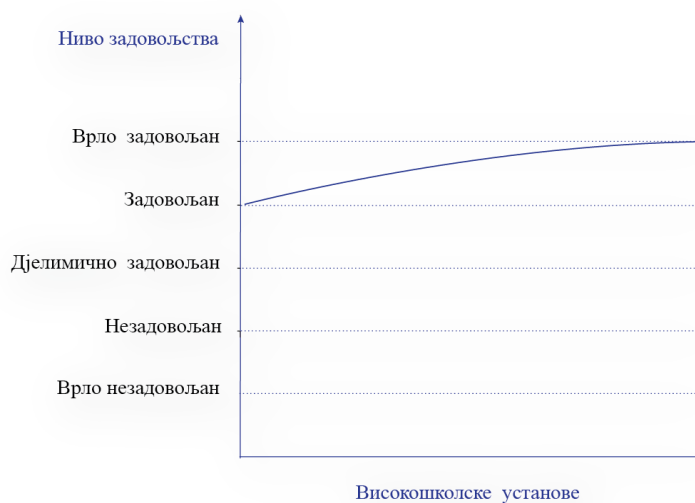
2. Ниво задовољства цијеном за услуге акредитације:

Коментари:

- Цијена је била превисока имајући у виду да уврштавање у Регистар који води Агенција за развој високог образовања и осигурање квалитета Босне и Херцеговине још није остварено.
- У односу на начин финансирања приватних високошколских установа, цијена је превисока. То треба узети у обзир прије дефинисања цијена за акредитацију студијских програма.

3. Ниво задовољства организацијом процеса акредитације од стране Агенције?

Коментари:

- У погледу организације и подршке од стране РС ХЕАА, све је било добро. Ако је могуће, жељели бисмо да један представник ВШУ (можда из канцеларије за осигурање квалитета) може бити присутан током састанка са студентима (или да би могао да буде информисан о информацијама које студенти дају) јер су студенти дали много детаља и свеобухватнијих одговора члановима панела него током анкете коју је спровела ВШУ.
- Сви подаци и информације затражени од Агенције претходно су припремљени, тако да је наша сарадња са Агенцијом на задовољавајућем нивоу.

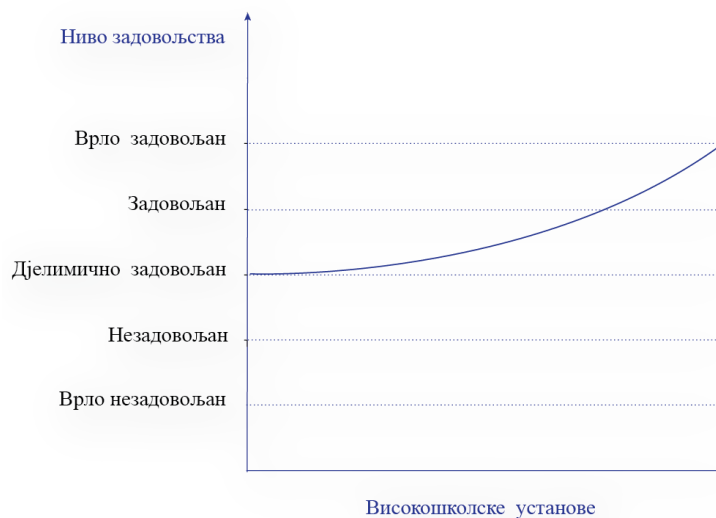
4. Ниво задовољства избором чланова панела за акредитацију њихове ВШУ (имајући у виду да се стручњаци могу бирати само са листе стручњака):

Коментари:

- Предсједавајући колегијума и представник студената били су сјајни у односу на своје компетенције, док представник привредног поља и међународни експерт нису показали непристрасан однос према приватним високошколским установама.
- Постоји врло мали број професора из приватних високошколских установа на свим панелима.

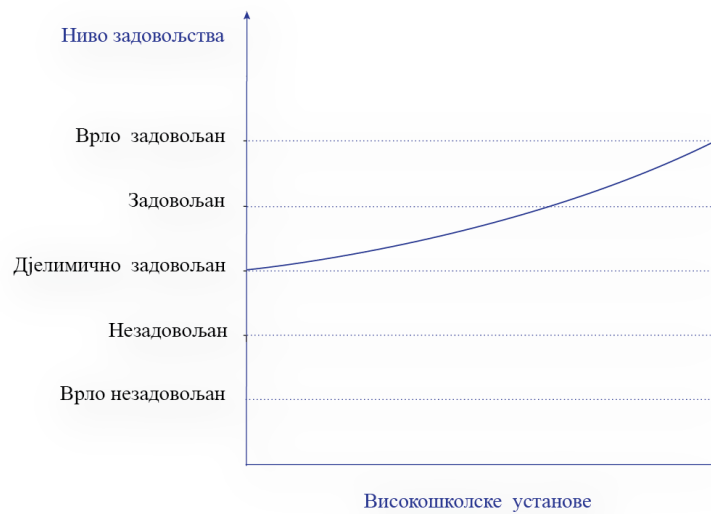
5. *Ниво задовољства радом и приступом стручне комисије:*

Коментари:

- Председавајући колегија и представник студената били су сјајни у односу на своје компетенције, док представник привредног поља и међународни експерт нису показали непристрасан однос према приватним високошколским установама.
- Комисија професионално обавља свој задатак акредитације Универзитета.

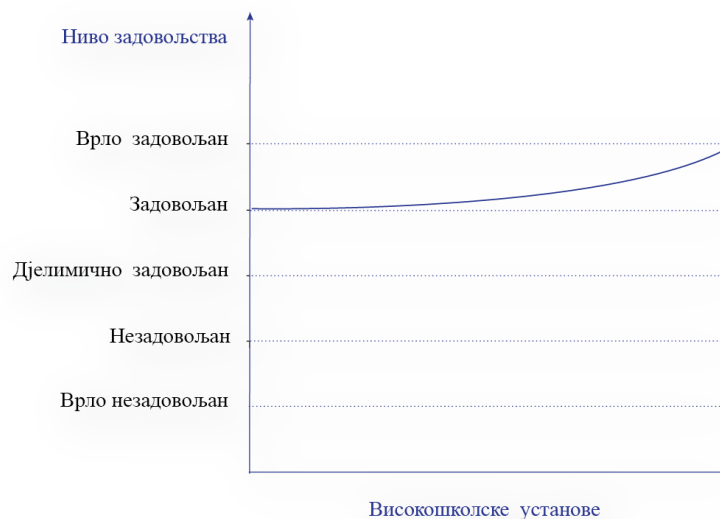
6. *Ниво задовољства препорукама које даје експертски панел за њихову институцију:*

Коментари:

- Већ смо припремили дијаграм активности на основу препорука панела и приступили реализацији. Препоруке су практичне и корисне, само је питање времена које је потребно за реализацију. Примјер је прилагођавање физичког приступа институцији за студенте са инвалидитетом, које ће ускоро бити завршено, укључено је помагало за учење, као и обука запослених за подршку овим ученицима - прва активност ускоро ће се реализовати, али за друге две ће требати више времена.
- Чланови панела наводили су као грешку, на примјер, натпис на згради, али превидјели су да уоче неко друго подручје за побољшање за које знамо да постоји.
- Препоруке су биле тачне и исправне. На основу ових препорука направили смо Акциони план за корекцију уочених неусклађености.

7. *Ниво задовољства сарадњом са Агенцијом у оквиру праћења:*

Коментар:

- Направили смо план и дијаграм следећих активности које ће бити послате Агенцији почетком следеће године.

8. Да ли је процес акредитације користан за високошколске установе?

Коментари:

- Приступ би требао бити мало " оштар " у одређеним сегментима, јер се оцјењује квалитет, а не предуслови за рад.
- Имајући у виду да се студенти обраћају захтевима о статусу институције и да је та институција наведена као институција која издаје валидне дипломе, процес акредитације је користан у односу на признавање високог образовања. Изузетак су здравствене науке код којих постоји одређена разлика у предметима током уписа у други и трећи циклус студија, али разлог је несклад између здравствених система у БиХ и другим земљама. Иста ствар се дешава и са студентима који долазе у БиХ.
- Улазак у регистар који води ХЕА и даље је проблематичан и потребна нам је сарадња са високошколским установама у иностранству.
- До сада смо задовољни на основу досадашњег искуства са признавањем наших диплома у иностранству.

Из коментара и оцјена наведених у евалуационом упитнику за високошколске установе видљиво је да су врло високо оцијењена питања која се односе на организацију процеса од стране Агенције, као и на сарадњу са Агенцијом у оквиру праћења реализације препорука. Стога се може закључити да је особље Агенције имало професионалан и етичан приступ приликом сарадње са установама у свим фазама поступка вањског вредновања квалитета.

С друге стране, установе су најмање задовољне аспектом који се тиче цијене поступка акредитације, посебно високошколске установе које су у приватном власништву. Међутим, уз све разумијевање када је у питању незадовољство цијеном, у овој области практично је врло мало простора за удовољавање сугестијама установа будући да је цијена формирана на начин да више од 90% цијене коштања услуге износе директни трошкови у поступку које је немогуће редуковати.

Такође је примјетан висок ниво задовољства избором стручњака који су именовани у комисије, приступом и радом комисије, као и препорукама датим од стране комисија стручњака.

4.2 Анализа упитника за евалуацију чланова комисија стручњака

1. Колико је поступак припреме омогућио упознавање процедуре и поступка акредитације?			
Потпуно	Дјелимично	Потребна је додатна обука или документација	Документација је преопширна
9		2	1
2. Да ли сте у предвиђеном року стекли увид у документацију агенције и високошколске установе?			
Потпуно	Дјелимично	Потребна је додатна обука или документација	Документација је преопширна
7	5		
3. Колико је достављена документација од стране високошколске установе омогућила сагладавање стања у установи?			
Потпуно	Дјелимично	Потребна је додатна обука или документација	Документација је преопширна
5	3	4	
4. Да ли сте задовољни организационо-техничком подршком од стране агенције за акредитацију високошколских установа републике српске:			
Потпуно задовољан	Углавном задовољан	Углавном незадовољан	Потпуно незадовољан
9	3		
5. Да ли сте на бази плана и програма посјете високошколској установи успјели сагледати ниво задовољења критеријума и стандарда на високошколској установи:			
Потпуно задовољан	Углавном задовољан	Углавном незадовољан	Потпуно незадовољан
11		1	

Препоруке за унапређење процедуре акредитације у односу на Ваша искуства из других земаља:

Мало је времена за сами поступак акредитације; пуно времена треба за припрему; треба повећати накндау комисији јер су припремне радње јако дуге; усагласити форму самоевалуације; у материјалима које доставља ВШУ укључити записнике Сената, Наставничког вијећа, листу битних догађаја. Обука чланова Комисије је увијек добро дошла, она треба бити континуирана кроз примјере добре праксе. Поправити начин оцјењивања испуњености критерија и јасније дефинисати улогу секретара на начин да са техничког аспекта води поступак евалуације (вријеме, рокови, саговорници, итд.).

Комисији је у процесу припреме требало нагласити да је потребно погледати квалитет извођења наставе, задовољство студената, преглед предиспитних обавеза и сл. Осим документације у апликацији било је потребно видјети и додатак дипломе, картон студента, попуњене пријаве за испит, документацију о избору у званје за наставника...Боље би било

доставити попуњена документа (нпр. студентску анкету), а не само њихову форму. Поступак оцјењивања није најпрецизнији. Скала за процјену је заснована на кругу квалитета и добра је за оцјењивање критерија А1, А2, А3, А7, А9, али ју је тешко примијенити на критерије А4, А5, А6. Тешко је примјењива на критериј који се односи на студијске програме. ЕСГ критерији промовишу културу квалитета, можда би Агенција могла радити на развоју властитих критерија којима би се оцјењивао квалитет студијских програма. ВШУ да достављају Уговоре или протоколе о међународној сарадњи, можда и примјерке радова (дипломски, мастер, докторски, итд.) Равномјерније укључити све чланове комисије у разговоре. Неке разговоре комисија треба да обави непосредније, нпр. да узорак студената буде случајан и да их комисија бира. Провјерити урађено након извјештаја Комисије (накнадне активности) и пратити рад на отклањању пропуста од стране универзитета. Обезбједити више времена за финалну евалуацију. Самоевалуације су непотпуне (нема битних података), можда би требало послати ВШУ унапријед упитник са више конкретних питања и индикатора (слично као рег review). Код ВШУ се неки документи система квалитета преклапају, различито зову, а неки недостају. Понекад је задовољена форма у наслову документа, али садржајно не садржи оно што би требао. Треба размислити о могућности да особа запослена у Агенцији буде и службени члан Комисије. На тај начин би се осигурало поштовање прописаних процедура. Било би добро и да чланови Комисије унапријед предложе питања по појединим састанцима, а не у оквиру обрасца чек-листе. Та питања би се координирала од стране предсједника и чланова Комисије на састанку који би претходио евалуацији. План посјете је добро осмишљен, али у реализацији саговорници нису били припремљени и често су одвлачили комисију од теме и давали преопширне одговоре (често ирелевантне). Требало би организовати први састанак са тимом за акредитацију са високошколске установе гдје би се јасно издефинисала очекивања и жељени начин рада у току посјете, требало би се држати дефинисаних сатница и листа учесника.

Анализирајући евалуационе упитнике попуњене од стране чланова комисија стручњака уочава се висок ниво задовољства организационо-техничком подршком од стране Агенције, као и планом и програмом посјете високошколској установи, те се може закључити да је особље Агенције задужено за координацију поступака акредитације свој посао обављало професионално и стручно. Из наведеног је такође видљиво да је план посјете добро конципиран, те да може служити за даљу надградњу.

Из ове анализе узорка може се извући закључак о даљој потреби побољшања обуке и обавештавања експерата и особља ВШУ о важности и озбиљности екстерне евалуације, као и пратећим активностима, јер многе високошколске институције погрешно постављају законске захтјеве са захтјевима стандарда и критеријума за акредитацију Национални стручњаци углавном имају искуства с панелима за лиценцирање нових високошколских установа и студијских програма, стога су и горе наведене обуке потребне за њих.

У коментарима стручњака наводи се сугестија да је потребно повећати накнаде за рад у комисијама, што је потпуно супротно од сугестија високошколских установа.

Примјетан је велики број коментара стручњака који се односе на скалу оцјењивања, те је потребно детаљније анализирати начин оцјењивања у складу са датим препорукама. Дио коментара односи се и на потребу акредитације студијских програма, као и на дефинисање листе обавезних питања прије посјете установи.

4.3 Недостаци, ограничења анализе

Уколико бисмо посматрали ограничења анализе у првом реду бисмо уочили да што је установа већа то је процентуално мањи број запослених укључен у припрему одговора о задовољству поступком акредитације, те би за будуће поступке било добро укључити у анкетирање и нивое средњег и нижег менаџмента, као што су водитељи студијских програма, организационих јединица и др. Ово би од посебне користи било када су у питању комплексне установе са великим бројем студијских програма гдје би анкетирање оних који су директно ангажовани на студијским програмима, а не само у ректоратима, дало комплетнију представу о утицају процеса акредитације и осигурања квалитета у цјелини, на процедуре, поступке и развој високошколске установе и њених студијских програма.

Када су у питању извјештаји комисија стручњака, иако је уложен значајан напор у стандардизацији извјештаја, приликом анализе је уочено да поједини аспекти нису једнако детаљно обрађени у различитим извјештајима што може утицати на укупну анализу извјештаја на начин да нису сва питања једнако упоредива. Ова неусаглашеност уочена је још код анализа првих извјештаја што је резултирало одлуком за оснивање Акредитацијског вијећа као тијела које ће контролисати интерно осигурање квалитета Агенције и водити рачуна о томе да рад комисија стручњака буде у цјелости усаглашен са захтјевима стандарда и критеријума. Међутим и поред тога требало би размотрити методе додатне стандардизације извјештаја кроз развијање информационог система Агенције.

5. Административни оквир у области акредитације и анализа примјене аката

Оквирни Закон о високом образовању у БиХ утврђује организацију различитих система високог образовања у БиХ, одговорност надлежних власти у овој области, установљавање тијела за провођење закона и међународних обавеза БиХ, те начин обезбјеђења квалитета у области високог образовања. Овим законом оснивају се и институције на нивоу БиХ за спровођење истог, а једна од њих је Агенција за развој високог образовања и осигурање квалитета (у даљем тексту: ХЕА).

ХЕА је самостална управна организација чије су надлежности регулисане чланом 48, 49. и 50. Оквирног закона.

Закон о високом образовању Републике Српске, утврђује принципе и циљеве високог образовања у Републици Српској, нивое високог образовања, оснивање, организацију и рад високошколских установа, обезбјеђење квалитета у области високог образовања, тијела у области високог образовања и др.

Обезбјеђење квалитета у области високог образовања, односно акредитација је у надлежности Републике Српске, те је с тим циљем основана Агенција за акредитацију високошколских установа Републике Српске.

Агенција има својство правног лица, и самостална је, независна и непрофитна организација.

Уколико се пажљиво анализирају члан 48. алинеја (3,4,5,6) и члан 49. алинеја (4,5) Оквирног закона, може се видјети да је ХЕА надлежна за давање препорука и савјета, те администрирање Листе стручњака и вођење Регистра акредитованих установа. Ниједном алинејом поменутих чланова ХЕА-и није дата експлицитна надлежност за спровођење екстерне евакуације нити акредитације, са изузетком именовања комисије стручњака које је строго ограничено на начин да се именовање врши на приједлог надлежних образовних власти и то "у погледу именовања са Листе стручњака". Стога није могуће оспоравање именовања комисије стручњака ни у једном погледу осим провјере да ли су предложена лица на Листи стручњака.

Примјетно је да значајан број ужих научних области није заступљен међу стручњацима на Листи, те да то представља посебан проблем ако се има у виду да се фокус интересовања у области вањског вредновања помјера на студијске програме. Такође, када су стручњаци у питању посебан проблем уочен је код стручњака из реда студената гдје је Листа стручњака за чије администрирање је задужена ХЕА врло неажурна, те је највећи број студената на Листи тај статус изгубио или су евентуално наставили студије на трећем циклусу.

У члану 48. алинеја (1) Оквирног закона, Агенција за развој високог образовања и осигурање квалитета је надлежна за:

- „утврђивање јасних, транспарентних и приступачних критерија за акредитацију високошколских установа и доношење норми којима се одређују минимални стандарди у области високог образовања“.

Агенција је ову законску одредбу реализовала кроз два документа и то:

1. Критеријуми за акредитацију високошколских установа у БиХ, и
2. Одлука о нормама којима се одређују минимални стандарди у области високог образовања

У првом члану спорне Одлуке утврђују се да су норме којима се одређују минимални стандарди садржане у „Правилима за остваривање стандарда и смјерница за осигурање квалитета у високом образовању у БиХ.“

Садржај Одлуке је у супротности са законским надлежностима, јер се исти не односи на „минималне стандарде у подручју високог образовања у БиХ“, него искључиво на питање унутрашњег обезбјеђења квалитета (тачка 1 Правила) за чије спровођење су надлежне високошколске установе и вањско осигурање квалитета (тачка 2 Правила) за чије спровођење су надлежне ентитетске и кантоналне власти, уз учешће ХЕА са надлежностима датим у Оквирном закону.

С обзиром да је спорна Одлука донесена без сагласности Министарства просвјете и културе Републике Српске, то се доводи у питање легитимитет доношења овог акта.

У члану 49. алинеја (4) Оквирног закона, Агенција за развој високог образовања и осигурање квалитета је надлежна за:

- „Именовање комисије стручњака, на основу приједлога надлежних образовних власти у погледу избора стручњака с утврђене листе стручњака“.

Агенција Републике Српске утврђује приједлог одлуке о именовању чланова Комисије стручњака и доставља ХЕА, која треба да донесе Рјешење о именовању Комисије.

Иако овим законом нису утврђени законски рокови око издавања горе поменутог Рјешења, постојали су договори око рокова између двије Агенције што се може видјети из записника (21.06.2011.) када је утврђено да тај рок буде 7 дана.

Законом о управном поступку БиХ, као и Законом о општем управном Републике Српске поступку рок за издавање рјешења је 60 дана, а за давање мишљења рок је 15 дана.

Чланом 195. став (5), Закона о у управном поступку БиХ, је регулисано да је мишљење потребно дати у року од 15 дана од дана када се затражи:

"(5) Орган чија је сагласност или мишљење, односно потврда или одобрење потребно за доношење рјешења, дужан је сагласност или мишљење, односно потврду или одобрење дати у року од 15 дана од дана када му је затражено, ако посебним прописима није одређен други рок. Ако тај орган у том року не изда свој акт и не достави га органу који доноси рјешење, којим даје или одбија сагласност, потврду или одобрење, односно мишљење, сматра се да је дао сагласност, потврду или одобрење, односно мишљење, а ако не да никакво изјашњење, надлежни орган може донијети рјешење и без прибављене сагласности или мишљења, односно потврде или одобрења, ако посебним прописима није другачије одређено"

По Закону о општем управном поступку Републике Српске, тај рок је 30 дана а члан 192. став (5) гласи:

"Кад је законом или другим прописом одређено да је орган дужан да пре доношења решења прибави мишљење другог органа, решење се доноси по прибављеном мишљењу. Орган чија је сагласност или мишљење потребно за доношење решења, дужан је сагласност, односно мишљење дати у року од месец дана од дана кад му је затражено, ако посебним прописима није одреден други рок. Ако тај орган у том року не обавести орган који доноси решење да даје или одбија сагласност сматраће се да је дао сагласност, а ако не да никакво мишљење, надлежни орган може донети решење и без прибављеног мишљења, ако посебним прописима није другачије одређено"

Међутим, у пракси се испоставило да се на именована комисија стручњака неоправдано дуго чека, те да су у неким поступцима именована комисија стручњака трајала мјесецима што је представљало кршење свих могућих рокова за поступање.

Алинеја (5, 6, 7)

ХЕА даје препоруку ХЕААРС о акредитацији високошколске установе, односно студијског програма, на основу мишљења комисије стручњака. Када ХЕААРС достави захтјев за давање препоруке о акредитацији на основу мишљења комисије стручњака, ХЕА врши провјеру да ли је мишљење Комисије у складу са чланом 48. алинеја 1. Оквирног закона.

У складу са договором између двије Агенције (21.06.2011. године) договорено је да ће се препорука издати у року од 15 дана.

И поред тога, на издавање препоруке такође се чекало мјесецима, те је Агенција Републике Српске након понављаних захтјева за издавање препоруке, а након протеча више мјесеца послјег најдужих рокова за поступање, у неколико поступака донијела рјешење о акредитацији без

препоруке ХЕА имајући у виду обавезе према високошколској установи на основу уговора који потписује Агенција Републике Српске и установа у поступку акредитације.

Алинеја (8)

- „вођење државног регистра акредитованих високошколских установа“

Државни регистар акредитованих високошколских установа (као и други регистри) је књига која у себи садржи податке и исправе о акредитованим високошколским установама који се региструју у складу са одредбама овог закона.

Према прописима Републике Српске Закону о високом образовању и Правилнику о вођењу Регистра високошколских установа и Регистра наставника и сарадника, Министарство просвјете и културе води регистар и оно доставља рјешење о акредитацији ХЕА.

ХЕА је дужна да на основу правоснажног рјешења упише установу у регистар а уколико нађе неправилности, може да покрене поступак за брисање наведене установе из регистра по процедури прописаној законом.

На упис у Регистар, иако је у питању административни поступак, поново се чекало мимо свих прописаних рокова, те је ХЕА донијела рјешења о упису у регистар у којима рок трајања акредитације доводи у везу са уписом у наведени Регистар, што је правна нелогичност будући да су поједина рјешења о акредитацији издата скоро годину дана прије уписа у Регистар. Посебан преседан уочљив је у ситуацији Универзитета "Слобомир II", Бијељина гдје је ХЕА без правног основа одбила да упише правоснажно рјешење о акредитацији. Наиме, ХЕА није оспорила рјешење у правном поретку, али потпуно незаконито одбија да рјешење упише у Регистар стављајући на тај начин установу у крајње неравноправан положај.

6. Закључак

Након анализе трајања поступака акредитације за различите установе, утврђено је да су убједљиво најдуже трајале фазе поступка у којима се чекало на поступање ХЕА (именовање комисије стручњака, издавање препоруке и упис у Регистар акредитованих установа). Недопустиво је да административни кораци трају неупоредиво дуже од суштинских поступака осигурања квалитета у поступку акредитације (анализа документације од стране комисије стручњака, припрема за посјету установи, посјета установа и припрема коначног извјештаја о акредитацији), јер се стиче утисак да се поступак бирократизује на штету високошколских установа, академске заједнице и студената. Агенција Републике Српске настојала је да своје поступке спроводи у разумним роковима, далеко краћим од законских рокова, те ће наставити са сарадњом са ХЕА с циљем да се процедуре максимално поједноставе и активности убрзају макар до граница законских рокова.

Поред већ споменутих мјера унапређења квалитета вањског вредновања, потребно је имати у виду да у наредним циклусима акредитације посебну пажњу заслужују студијски програми, те да се критеријуми за акредитацију морају развијати у том правцу како генерички критеријуми за све студијске програме тако и критеријуми повезани са специфичним научним областима,

пољима и занимањима. Фокус посматрања потребно је преусмјерити на студијске програме при томе водећи рачуна да се пронађе модел који би истовремено био и сврсисходан и економичан будући да је велики број установа изразио незадовољство трошковима поступка, те узевши у обзир генерално стање када су у питању приходи у високом образовању у Републици Српској.

Када су у питању стручњаци који су учествовали у поступку акредитације у првом циклусу примјетно је да значајан број ужих научних области није заступљен међу стручњацима на Листи, те је прије покретања поступка акредитације студијских програма потребно имати у виду овај недостатак и настојати га превазићи ангажовањем потребних стручњака из земље, региона и иностранства посебно водећи рачуна о заступљености свих профила занимања и експертиза. Иста препрека је још израженија када су у питању стручњаци из реда студената, те је потребно успоставити директнију сарадњу са представницима студената како би се у процесу акредитације ангажовао што већи број студената са различитих студијских програма у првом реду студената првог и другог циклуса студија.

Такође је потребно наставити са континуираним обукама свих стручњака који се ангажују у поступцима акредитације водећи рачуна о потреби да стручњаци из свих области подједнако учествују у раду комисија.

И поред чињенице да су акредитацији приступиле готово све установе и да је број студената који студирају на неакредитованим установама релативно низак, потребно је тежити да се обавезност акредитације прецизније дефинише у законским прописима како би установе имале јасно одређен рок када морају приступити процесу акредитације након што су стекле дозволу за рад на основу испуњености минималних стандарда за почетак рада.

Законска рјешења потребно је ближе одредити и по другим питањима, као што су могућност жалбе и приговора, јачање независности Агенције, унапређивање и развијање механизма вањског вредновања квалитета у високом образовању итд. Најадекватније правно рјешење било би доношење посебног закона о обезбјеђењу квалитета у високом образовању или посебног поглавља у оквиру закона о високом образовању које би се знатно детаљније бавило питањима у овој области.

7. Попис акредитованих ВШУ

Рб.	Назив високошколске установе	Број рјешења	Датум акредитације	Датум реакредитације
1.	Универзитет за пословне студије Бања Лука	49/13	27.02.2013	27.02.2018
2.	Висока школа Ванја Лука College	48/13	27.02.2013	27.02.2018
3.	Независни универзитет Бања Лука	76/13	28.03.2013	28.03.2018
4.	Универзитет у Источном Сарајеву	77/13	01.04.2013	01.04.2018
5.	Универзитет у Бањој Луци	178/13	15.08.2013	15.08.2018
6.	Висока школа за услужни бизнис Источно Сарајево - Соколац	69-2/12	27.02.2014	27.02.2019
7.	Универзитет Синергија, Бијељина	203-6/12	18.03.2014	18.03.2019
8.	Комуниколошки колеџ у Бањалуци, Кара Фи	100-12/13	19.03.2014	19.03.2019
9.	Слобомир II Универзитет	85-8/14	26.12.2014	21.01.2020
10.	Паневропски универзитете Апеирон, Бања Лука	01/1.3.74/16	23.03.2016	24.03.2021
11.	Висока школа ПРИМУС, Градишка	01/1.3.78/16	28.03.2016	28.03.2021
12.	Висока школа за примјењене и правне науке "Прометеј" Бања Лука	01/1.3.107/16	18.04.2016	18.04.2021
13.	Висока пословно техничка школа Добој	01/1.3.153/17	04.10.2017	04.10.2022
14.	Универзитет за пословни инжењеринг и менаџмент Бања Лука	01/1.3.152/17	04.10.2017	04.10.2022

8. Попис стандардне терминологије из области обезбјеђења квалитета

Квалитет је скуп карактеристика високошколске установе, односно студијског програма, којима се доказује ниво задовољавања потреба и очекивања студената и других заинтересованих страна у процесу високог образовања.

Обезбјеђење квалитета је аспект менаџмента високошколске установе којим се врши планирање, надзор над извођењем и унапређење кључних наставно-научних процеса, с крајњим циљем постизања повјерења заинтересованих страна да ће очекивани ниво квалитета бити остварен. Укључује активности као што су евалуација, акредитација и аудит.

Систем обезбјеђења квалитета је скуп поступака, активности и ресурса високошколске установе потребних за обезбјеђење квалитета.

Акредитација је поступак обезбјеђења квалитета високошколске установе или студијског програма заснован на самовредновању високошколске установе и оцјени независних стручњака, с циљем препознавања и унапређења квалитета високог образовања у оквиру европског простора високог образовања.

Листа стручњака је листа на којој су наведена имена и подаци о домаћим и међународним стручњацима који испуњавају критеријуме за учествовање у процесу акредитације.

Комисија стручњака је независно тијело које у процесу екстерне евалуације утврђује испуњеност стандарда и критеријума квалитета у раду високошколских установа.

Самоевалуација је процес којим високошколска установа на систематичан и документован начин провјерава ефективност и ефикасност Система обезбјеђења квалитета и његових процеса са циљем покретања пројеката и активности унапређења.

Екстерна евалуација је објективно и непристрасно вредновање система обезбјеђења квалитета у односу на важеће стандарде и критерије од стране Комисије стручњака, а у сврху акредитације високошколске установе и студијских програма које изводи.

Аудит (из ISO 9000:2015) је систематичан, независан и документован процес за добијање објективних доказа и његово објективно вредновање да би се утврдио обим у коме су испуњени критеријуми провјере.

Рецензија студијског програма је тип екстерног _аудита с циљем екстерне евалуације студијског програма, односно оцјењивања усаглашености структуре и садржаја студијског програма са важећим стандардима у одређеним образовним и научним областима, те захтјевима везаним за исходе учења, квалификације и занимања свршених студената.